

STANOVISKÁ

457. PLENÁRNE ZASADNUTIE V DŇOCH 4. A 5. NOVEMBRA 2009

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému
„Lisabonská stratégia po roku 2010“

(prieskumné stanovisko)

(2010/C 128/02)

Hlavný spravodajca: **Wolfgang GREIF**

Španielsky štátny tajomník pre Európsku úniu ministerstva zahraničných vecí a spoluprácu pán Diego LÓPEZ GARRIDO, člen španielskej vlády, požiadal listom z 23. júla 2009 Európsky hospodársky a sociálny výbor v súlade s článkom 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému

Lisabonská stratégia po roku 2010

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť (Stredisko pre monitorovanie Lisabonskej stratégie) bola poverená vypracovaním tohto stanoviska.

Vzhľadom na naliehavosť danej témy bol pán Greif rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 457. plenárnom zasadnutí 4. a 5. novembra 2009 (schôdza zo 4. novembra 2009) vymenovaný za hlavného spravodajcu. Výbor prijal 178 hlasmi za, pričom 6 členovia hlasovali proti a 15 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Úvod

1.1. Toto stanovisko predstavuje politické odporúčania, ktoré majú mať z pohľadu EHSV prioritu pri koncipovaní novej európskej stratégie na obdobie po roku 2010. Pritom je potrebné zohľadniť závažné hospodárske, sociálne a politické dôsledky súčasnej finančnej a hospodárskej krízy. Cieľom je identifikovať kľúčové body zmeny politiky/politického smerovania, ktorá sa zdá byť nutná, ak sa má „cestou von z krízy“ zaručiť dynamika udržateľného rastu, zamestnanosti a sociálnej súdržnosti a zabezpečiť, aby sa také krízy ako súčasná už nemohli opakovať.

1.2. Toto stanovisko vypracovalo Stredisko pre monitorovanie Lisabonskej stratégie, ktoré s aktívnou účasťou národných hospodárskych a sociálnych rád (HSR) zriadil EHSV. Rozmanité diskusné príspevky – často kontroverzné – prednesené na spoločných schôdzkach podčiarkujú politickú kvalitu predkladánskych odporúčaní a ich význam pre občiansku spoločnosť.

1.3. K celoeurópskej perspektíve predloženej v tomto stanovisku sú priložené kapitoly o každej krajine, ktoré vypracovali jednotlivé národné delegácie ⁽¹⁾ na základe súboru otázok týkajúcich sa: a) analýzy súčasného lisabonského cyklu (2008 – 2010); b) budúcnosti Lisabonskej stratégie po roku 2010. Interaktívna sieť, ktorú vybudoval EHSV spolu s národnými HSR a inými porovnateľnými partnerskými organizáciami, teda znovu ⁽²⁾ predkladá súhrnnú správu, ktorá sa má zaradiť do politického rozhodovania európskych inštitúcií v súvislosti s jarným zasadnutím Európskej rady v roku 2010.

(1) Pokiaľ ide o inštitucionálny rámec zapojenia občianskej spoločnosti do vnútroštátnej tvorby politiky, existujú medzi jednotlivými krajinami EÚ značné rozdiely: mnohé majú vytvorené HSR, vo väčšine nových členských štátoch existujú takzvané tripartitné výbory (sociálni partneri a vláda), iné krajiny nemajú žiadne HSR, niektoré však majú alternatívne formy zapojenia záujmov občianskej spoločnosti. EHSV sa snaží zozbierať príspevky čo najväčšieho počtu týchto zastupiteľských orgánov.

(2) Pozri dokument CESE 1468/2005 rev., „Uplatňovanie Lisabonskej stratégie: súhrnná správa pre Európsku radu“, 23. a 24. marca 2006; CESE 40/2008, „Obnovená Lisabonská stratégia 2008 – 2010: Úloha organizovanej občianskej spoločnosti“, Súhrnná správa pre Európsku radu, 13. a 14. marca 2008.

2. Hodnotenie Lisabonskej stratégie

2.1. Lisabon 2000 – komplexný prístup, ktorý sa tešil širokej podpore

2.1.1. V marci 2000 predložila Európska rada ambiciózný reformný program pre Európu. Cieľom tohto lisabonského programu bolo, aby sa Európska únia do roku 2010 stala najviac konkurencieschopným a najdynamickejším hospodárskym priestorom na svete založeným na najnovších poznatkoch – hospodárskym priestorom, ktorý je schopný dosiahnuť trvalý hospodársky rast s väčším počtom a kvalitnejších pracovných miest a väčšou sociálnou súdržnosťou.

2.1.2. Doplnením o rozmer trvalo udržateľného rozvoja (stratégia z Göteborgu) tak vznikla stratégia s veľkým rozsahom pôsobnosti. V mnohých oblastiach politiky boli sformulované kvantifikovateľné ciele, ktoré sa v členských štátoch mali uskutočňovať pomocou otvorenej metódy koordinácie.

2.1.3. EHSV vždy považoval tento komplexný politický prístup za pozoruhodnú prednosť Lisabonskej stratégie, varoval pred príliš zúženým výkladom a trval na dodržiavaní rovnováhy medzi všetkými tromi piliermi.

2.2. Obnova 2005 – obsahové zameranie a sústredenie sa na uplatňovanie na vnútroštátnej úrovni

2.2.1. V niektorých oblastiach dokázalo viacero krajín EÚ svoje výsledky zlepšiť. Tak napríklad miera zamestnanosti vo všeobecnosti vzrástla. Pokrok bol zaznamenaný aj v oblasti širokopásmového pripojenia, účasti na ďalšom vzdelávaní, dosiahnutého vzdelania mladých ľudí a v iných oblastiach⁽³⁾. Napriek tomu veľa krajín už „v polčase“ výrazne za stanovenými ambíciami zaostávalo, a to v nemálo oblastiach.

2.2.2. V tejto súvislosti došlo v roku 2005 ku kritickému hodnoteniu, ktoré sa zameralo na koncepciu partnerstva medzi európskymi a vnútroštátnymi aktérmi. Pozornosť sa venovala vnútroštátnym vykonávacím opatreniam spolu s obsahovým zameraním na „rast a zamestnanosť“. Niektoré časti širšieho súboru cieľov, napr. sociálny pilier, sa dostali čiastočne do úzadia v prospech opatrení umožňujúcich ľahšie získať zamestnanie a v prospech presvedčivejšieho hospodárskeho prístupu. Koncepciu dať členským štátom väčšiu zodpovednosť pri formulovaní plánov a cieľov špecifických pre danú krajinu, a tým sa zamerať na národné reformy, však nesprievádzala podpora primeraného hospodárskeho a sociálneho rámca na európskej úrovni.

2.2.3. Napriek najnovšiemu pokroku⁽⁴⁾ veľa štátov ďalej zaostávalo za stanovenými požiadavkami. V mnohých oblastiach sa ciele do roku 2010 dosiahnu v najlepšom prípade v priemere EÚ, nie však vo všetkých členských štátoch. Týka sa to napríklad cieľa vyčleniť aspoň 3 % z HDP na podporu výskumu a vývoja, pri ktorom väčšina krajín EÚ, ale ani EÚ ako celok, nezaznamenali

(3) V súvislosti s relatívnymi úspechmi a nedostatkami pri dosahovaní „lisabonských cieľov“ pozri prehľad v: M. J. Rodrigues, Europe, Globalisation and the Lisbon Agenda (2009), s. 16.

(4) Pozri poznámku pod čiarou 2 a stanovisko EHSV „Účinné riadenie obnovenéj Lisabonskej stratégie“, Ú. v. EÚ C 175, 28.7.2009, s. 13.

takmer žiadny pokrok. Podobné výsledky boli zaznamenané aj pri cieľi znížiť emisie skleníkových plynov. Aj pri cieľoch zamestnanosti bolo možné dosiahnuť len čiastočný pokrok, napr. v otázke zamestnanosti žien, keďže súčasne došlo k výraznému nárastu pracovných miest na čiastočný úväzok, dočasnej práce (ktorú si sčasti pracovníci nezvolili sami)⁽⁵⁾, ako aj slabo platených pracovných miest, často s neštandardnými pracovnými zmluvami.

2.3. Pokračovať ako doteraz alebo potrebuje Európa nový program?

2.3.1. Nedostatočné dosahovanie lisabonských cieľov je podľa všeobecnej mienky predovšetkým dôsledkom absencie prísnejšej politiky členských štátov zameranej na dosiahnutie stanovených cieľov a príliš malej stimulácie úsilia jednotlivých štátov a Spoločenstva prostredníctvom otvorenej metódy koordinácie. Rovnako je príčinou absencia európskeho rámca pre makroekonomickú politiku a sociálnu politiku, ktorý krajinám EÚ umožňuje koordinovaným spôsobom uskutočňovať správne reformy a dosiahnuť vytýčené ciele, a tiež zabrániť tomu, aby si vnútroštátne reformy navzájom konkurovali. Okrem toho EHSV viackrát skontroloval chýbajúcu spoločnú zodpovednosť, ktorej príčinu vidí v neposlednom rade aj v nedostatočnom zapojení sociálnych partnerov a občianskej spoločnosti.

2.3.2. EHSV sa vyslovuje za pokračovanie celosvetovej a komplexnej stratégie po roku 2010. Nazdáva sa však tiež, že primeranou odpoveďou na súčasné problémy nie je ani názor „späť k Lisabonu 2000“, ani názor „viac toho istého, príp. trochu ekologickejšie“. Heslom dňa je používať udržateľné spôsoby, s ktorými sa spája konkurencieschopnosť, výskum a vývoj a inovácie s inovatívnym potenciálom sociálnej a udržateľne hospodáriacej Európy, ako aj s koncepciou „dobrej práce“⁽⁶⁾. Súčasná kríza okrem toho predstavuje v mnohých ohľadoch zlom a vyžaduje si nové alternatívy, napr. účinnú reguláciu finančných trhov, radikálnu zmenu zamerania na výrobu a spotrebu so šetrným zaobchádzaním so zdrojmi a s nízkymi emisiami CO₂, ako aj investície do inovácií verejných služieb s cieľom dať ľuďom istotu a opätovne v nich vzbudíť dôveru v EÚ.

2.3.3. účasné výzvy ako finančná a hospodárska kríza a z nej vyplývajúce sociálne problémy, globalizácia hospodárstva, zlepšenie fungovania vnútorného trhu, energetická politika a klimatické zmeny, demografické trendy a migrácia si vyžadujú na európskej úrovni novú komplexnú stratégiu po roku 2010, ktorá: a) bude tieto problémy riešiť; b) odstráni nedostatky v uplatňovaní; c) bude spoločnou európskou zodpovednosťou; a d) dokáže zladíť všetky stratégie EÚ ich prepojením (stratégia hospodárskej obnovy, Lisabonská stratégia, trvalo udržateľný rozvoj, klimatické zmeny). **EHSV navrhuje dať tejto novej stratégii aj iný názov, aby sa toto nové strategické zameranie dalo jasne rozpoznať.**

(5) Pozri http://www.eurofound.europa.eu/ewco/reports/TN0403TR01/TN0403TR01_3.htm, Part-time work in Europe, Dublin-Foundation, 2004.

(6) Pozri súbor ukazovateľov kvality práce prijatý Radou na zasadnutí v Laekene v roku 2001: KOM(2001) 313 v konečnom znení o politike zamestnanosti a sociálnej politike – koncepcii investícií do kvality.

3. Politické odporúčania: Európsky myslieť a konať prostredníctvom európskych projektov

3.1. **Vytvoriť európsky rámec pre sľubné reformné programy:** Hoci za implementáciu nesú hlavnú zodpovednosť krajiny EÚ, musí existovať primeraný európsky rámec, ktorý umožní koordinovane a dôsledne uskutočňovať náročné štrukturálne reformy. **Hodnotenie vnútroštátnych reforiem na európskej úrovni a ich vplyvu na hospodársky vývoj, rozdelenie príjmov a majetku a na sociálnu súdržnosť je naliehavo potrebné.** V tejto súvislosti treba podrobne preskúmať aj niektoré špecifické rozsudky Súdneho dvora ES (Vaxholm, Viking, Ruffert a Luxemburg) a prípadne zaviesť konkrétne opatrenia na ochranu pracovníkov s cieľom objasniť, že hospodárske slobody a pravidlá hospodárskej súťaže nespochybňujú základné sociálne práva.

3.2. **Posilniť zameranie politiky EÚ na rast vytvorením primeraného hospodársko-politického rámca:** Vytýčený cieľ ročného rastu vo výške 3 %, ktorý tvorí základ stratégie, bol dosiahnutý iba dvakrát. Finančná kríza a chýbajúca odolnosť hospodárstva EÚ voči otrasom ukázali nevyhnutnosť nového zamerania hospodárskej politiky. **Vyvážená makroekonomická kombinácia, ktorá vyrovnaným spôsobom spojí politiku hospodárstva orientovanú na ponuku s politikou hospodárstva orientovanou na dopyt, sa podľa názoru EHSV musí stať integrovanou súčasťou stratégie po roku 2010.** Dôležitá je aj kvalita rastu, ktorá má byť našim cieľom. Základným cieľom je rast životnej úrovne. HDP nie je sám osebe vhodným meradlom životnej úrovne. V rámci novej stratégie je potrebné používať lepší ukazovateľ (alebo súbor ukazovateľov) životnej úrovne, aby sme mohli definovať a vytýčiť uspokojivejší a ucelenejší cieľ rastu.

3.2.1. **Riešenie finančnej krízy a sociálne výzvy:** EÚ musí pri hľadaní riešenia krízy, a to predovšetkým v prípade nového usporiadania finančného systému, konať koordinovane, jednotne a musí prevziať vedúcu úlohu. **Nové usporiadanie celosvetového finančného systému (predovšetkým účinná regulácia bankového systému, ale aj hedžingových fondov a spoločností private equity) musí umožňovať vytvorenie a poskytovanie solídnych finančných inovácií, ktoré podporujú reálne hospodárstvo a slúžia občanom.** Súčasná kríza však nie je iba výsledkom problémov na finančnom trhu. Spôsobil ju, najmä v USA, aj celý rad prípadov zväčšujúcej sa makroekonomickej a mikroekonomickej nerovnováhy, a to najmä rozdiely v príjmoch. Východiskom z krízy, preto musí byť odklon od rastu čiastočne založeného na „špekulatívnych bublinách“ a návrat k rastu, ktorý sa zakladá na investíciách predovšetkým do inovatívnych odvetví reálneho hospodárstva, na spravodlivom rozdelení, vytváraní kvalitnej a produktívnej zamestnanosti a na ekologickej udržateľnosti.

3.3. **Zlepšenie fungovania vnútorného trhu prostredníctvom lepšej rovnováhy medzi hospodárskym, sociálnym a ekologickým rozmerom:** Dosahtie tohto cieľa si vyžaduje správne uplatňovanie a prípadne zlepšenie *acquis* vnútorného trhu a „lepšiu právnú úpravu“, ako aj vytvorenie úspešného mikroekonomickeho a makroekonomickeho

prostredia a dostatočného priestoru na súkromné investície. Je však potrebné prijať tiež opatrenia na to, aby hospodárska súťaž na spoločnom trhu bola zameraná na inovácie a nebola kontraproduktívnou konkurenciou medzi krajinami EÚ na úkor sociálnej súdržnosti a ekologickej udržateľnosti.

3.4. **Podporovať sociálnu súdržnosť ako faktor stabilného a dynamického hospodárstva:** Podľa EHSV prispieva dobre formulovaná sociálna politika, spolu s komplexnou politikou vytvárania „kvalitných pracovných miest“, ku ktorej patria aj ambiciózne ciele v oblasti všeobecného a odborného vzdelávania a prípravy, ako aj v oblasti celoživotného vzdelávania, podstatnou mierou k rastu a zvyšovaniu produktivity. **Cesta z krízy musí byť podporená zodpovedajúcimi investíciami.**

3.4.1. **Bojovať proti pribúdajúcim nerovnostiam a chudobe v celej Európe:** Do roku 2010 bol stanovený cieľ výrazne znížiť počet ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. Správa Komisie o skutočnej sociálnej situácii (2007) však ukazuje, že Európa má v mnohých krajinách a regiónoch ešte vážne sociálne problémy. **Preto sa stratégia po roku 2010 musí zamerať na sociálny pokrok, posilnenie a udržateľnosť systémov sociálneho zabezpečenia a boj proti chudobe, okrem iného zameraním nerovného rozdelenia.** Európsky rok boja proti chudobe (2010) je ideálnou príležitosťou na stanovenie efektívnych cieľov, vrátane časových plánov, v oblasti boja proti chudobe (napr. pri systémoch životného minima a systémoch na náhradu príjmu) (7). Takáto iniciatíva zameraná na zabezpečenie sociálnej súdržnosti by bola dôležitým krokom k obnoveniu dôvery občanov v európsku integráciu.

3.4.2. **Vytvorenie trhu práce podporujúceho začlenenie:** Napriek dosiahnutému pokroku nebudú ciele v oblasti zamestnanosti v roku 2010 v priemere krajín EÚ splnené. Vzhľadom na súčasnú krízu, ktorá síce dosiahla svoj vrchol, ale ešte nie je definitívne prekonaná a ktorá prehlbuje nerovnosti a stále väčšiemu počtu ľudí spôsobuje existenčné problémy, máme aj tu dôvod znepokojovať sa. **Čo najrýchlejšie opätovné dosiahnutie rastu, ktorý by znamenal stabilizáciu na trhu práce si vyžaduje podľa plánu hospodárskej obnovy Európy (8) posilnenie dopytu na vnútornom trhu, ktorý musia podporovať opatrenia na zlepšenie štruktúry.** Dôležité sú účinné koncepcie vzdelávania a odbornej prípravy, tvorba pracovných miest najmä pre ľudí, ktorí sú vylúčení z trhu práce okrem iného z dôvodu nedostatočného vzdelania, ako aj účinné úsilie o odstránenie diskriminácie pokiaľ ide o prístup na trh práce a zotrvanie na ňom. Práve rôzne formy sociálneho hospodárstva v členských štátoch môžu byť pri hľadaní východísk z krízy príkladom, najmä pokiaľ ide o tvorbu pracovných miest, napr. v oblasti sociálnych služieb. **EHSV zastáva názor, že zamestnanosť a produktivita práce sa musia**

(7) Pozri uznesenie Európskeho parlamentu, PT_TA(2008)0467 z 9.10.2008.

(8) Oznámenie Komisie Európskej Rade „Plán hospodárskej obnovy Európy“ KOM(2008) 800 v konečnom znení, 16. novembra 2008.

zvyšovať súčasne. EÚ sa musí usilovať vytvoriť aj primerané predpisy pre neštandardné pracovné miesta a pre pracovné miesta so slabým sociálnym zabezpečením⁽⁹⁾, a pritom zapojiť vnútroštátnych a európskych sociálnych partnerov a rešpektovať ich autonómiu.

3.4.2.1. Podniky sociálneho hospodárstva, ktoré sú aktívne vo všetkých odvetviach činnosti a spájajú hospodársky prospech s verejným záujmom a sociálnymi hľadiskami, sú dobrými príkladmi osobitných foriem podnikania a riadenia podnikov, ktoré prispievajú k dosiahnutiu cieľov revidovanej Lisabonskej stratégie. Európsky hospodársky a sociálny výbor vyzýva Európsku radu, Komisiu a členské štáty, aby zvažili návrhy predložené Európskym parlamentom týkajúce sa implementácie politických odporúčaní⁽¹⁰⁾ s cieľom zabezpečiť, že podniky sociálneho hospodárstva budú môcť konkurovať ostatným podnikom za rovnakých podmienok.

3.4.3. **Flexiistota musí vytvoriť účinnú istotu v procese zmien:** Meniace sa hospodárske rámcové podmienky si vyžadujú vysokú mieru inovatívnej prispôsobivosti aj na trhoch práce. Je nutné vedieť inteligentne reagovať aj na štruktúry, ktoré sa rýchlo menia. V súlade s koncepciou flexiistoty sa musí zabezpečiť, aby zamestnanci boli na nové výzvy vo svete práce pripravení. **Koncepcia flexiistoty musí vytvoriť účinnú „istotu v procese zmien“, pričom istota na trhu práce, stabilné pracovné pomery a pracovné miesta, zachovanie schopnosti ľudí nájsť si zamestnanie, sociálna istota a mobilita na trhu práce smerujúca ku kvalitným a produktívnym pracovným miestam („make transition pay“)** musia mať v praxi rovnakú prioritu. Pritom sa musí predovšetkým zabezpečiť aj rozsiahle zavedenie a uplatňovanie právnych predpisov Spoločenstva v sociálnej oblasti a tieto predpisy rozšíriť, aby sa zabránilo prípadnej nekalej hospodárskej súťaži v oblasti pracovných noriem.

3.4.4. **Lepšia koordinácia daňovej politiky:** V súlade so zmluvami EÚ sa treba snažiť na úrovni EÚ o lepšiu koordináciu daňovej politiky členských štátov (okrem iného o harmonizovaný daňový základ a minimálne daňové sadzby), predovšetkým v tých oblastiach, v ktorých je daňový základ rozdelený do viacerých štátov a kde je riziko daňových únikov a súťaže medzi členskými štátmi v oblasti daní najväčšie. Cieľom európskej koordinácie musí byť stabilizácia verejných rozpočtov a podpora spravodlivých daňových sústav (o. i. posilnením základne pre príjem z daní tým, že sa odstránia daňové raje a prijímú opatrenia na zabránenie daňovým únikom).

3.4.5. **ECB musí uplatňovať svoj mandát platný pre celé hospodárstvo:** Vzhľadom na stratégiu po roku 2010 sa musí podariť dať ciele v oblasti rastu a stability pre budúce generácie do primeranej a udržateľnej rovnováhy. **ECB musí v súlade so zmluvami**

prevziať plnú zodpovednosť a okrem priority cenovej stability dbať aj na ciele vysokej miery zamestnanosti, sociálnej ochrany a udržateľného rastu.

3.4.6. **Ponechať v rámci rozpočtovej politiky priestor pre investície:** Pri zohľadnení a využití pružnosti paktu stability a rastu vytvorenej pre prípady krízového vývoja je potrebné zvážiť priestor na stimuláciu hospodárskeho rastu presunmi prostriedkov v rozpočtoch, s cieľom posilniť verejné investície, ktoré sú dôležité z hľadiska Lisabonskej stratégie (o. i. do efektívnych verejných služieb, výskumu, vzdelávania, inovácií) a produktívne investície súkromného sektora najmä však do výroby s nízkymi emisiami CO₂. V tejto súvislosti by sa mala ďalej rozvinúť aj myšlienka vydať európskych dlhopisov európskeho štátneho fondu⁽¹¹⁾.

3.5. **Podporovať priemyselnú politiku a podnikanie a vytvárať primerané rámcové podmienky pre MSP:** Rast hospodárstva a prostredie vhodné na investovanie sú podstatnými predpokladmi tvorby nových pracovných miest a udržania existujúcej zamestnanosti. K tomu prispievajú veľké podniky, veľkou mierou však aj MSP. Práve MSP sú zakotvené v miestnom hospodárstve a majú zvláštny prospech zo stabilného a rastúceho domáceho dopytu. **EHSV už viackrát poukázal na to, že osobitný dôraz je treba klásť na ďalší rozvoj európskej priemyselnej politiky o. i. smerom k „zeleným technológiám“, nanotechnológii a IKT, ako aj na posilnenie sociálne zodpovedného podnikania a na podporu zakladania podnikov a ich ďalšieho fungovania.** Zníženie neprimeranej byrokratickej záťaže a odstránenie administratívnych prekážok, ako aj lepší rámec pre financovanie podnikov predstavujú pre hospodárstvo kľúčovú prioritu a sú rozhodujúce tak pre európsku konkurencieschopnosť, ako aj pre prostredie vhodné na produktívne investovanie. Pritom sa nesmú ohroziť ochranné záujmy pracujúcich a spotrebiteľov. Keďže výroba, inovácie a miera zamestnanosti stále viac závisí od MSP, mala by podpora podnikateľskej iniciatívy mladých ľudí zaujímať významné miesto.

3.6. **Čeliť demografickým zmenám a ponúknuť riešenia v otázkach migrácie:** podstatnými východiskovými bodmi pre riešenie výziev súvisiacich so starnúcou spoločnosťou je a zostane rast a zamestnanosť. Platí to rovnako pre mladú, ako aj staršiu generáciu. **Okrem boja proti nezamestnanosti a vytvárania nových a kvalitnejších pracovných miest sa musí viac vykonať – v neposlednom rade aj vzhľadom na pôrodnosť – aj pre zlučiteľnosť pracovného a rodinného života. Úspešné riešenia v oblasti migrácie a integrácie, ktoré podporujú potenciál rastu v Európe a súčasne neohrozujú sociálnu súdržnosť, patria ku kľúčovým výzvam na obdobie po roku 2010⁽¹²⁾.**

⁽⁹⁾ Prehľad príslušných európskych dohôd sociálnych partnerov: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_dialogue/c10132_en.htm

⁽¹⁰⁾ Uznesenie Európskeho parlamentu z 19. februára 2009 o sociálnom hospodárstve (2008/2250(INI)).

⁽¹¹⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému „Plán hospodárskej obnovy Európy“ Ú. v. EÚ C 182, 4.8.2009, s. 71, ods. 5.4.

⁽¹²⁾ V tejto súvislosti treba uvítať najmä vytvorenie Európskeho integračného fóra, ktoré pod záštitou EHSV združuje inštitúcie EÚ, zainteresované subjekty a MVO.

3.7. **Ďalej zvyšovať hodnotu vedomostného trojuholníka (vzdelávanie, výskum a inovácie):** Európa musí naďalej zvyšovať svoj potenciál kvalifikovaných ľudí, vedy, výskumu a technológií, a tým aj svoju inovačnú schopnosť ako podstatný prvok hospodárskej súťaže. Vedomostný trojuholník musí v každom prípade zostať stredobodom stratégie po roku 2010. V tejto súvislosti je potrebné rozšíriť chápanie pojmu inovácia, aby zahŕňalo aj „sociálnu inováciu“, s cieľom zvýšiť sociálny kapitál, ktorý je dôležitý tak z hľadiska konkurencieschopnosti, ako aj z hľadiska sociálnej súdržnosti.

3.7.1. Na zabezpečenie základu pre budúce inovácie sa vede a výskumu, ako aj ich uplatňovaniu v hospodárskej praxi, musí pripisovať veľký význam. Pre dosiahnutie bolonského cieľa vytvoriť priestor pre vyššie vzdelávanie v Európe sú potrebné konkrétne kroky na jeho uskutočňovanie a viac politickej vôle koordinovať jednotlivé oblasti politiky. Nedostatočné investície do inovácií a ďalšieho vzdelávania vyostrejajú hospodárske problémy a nezostávajú bez účinkov na produktivitu práce. Univerzity a inštitúcie vyššieho vzdelávania musia prevziať zodpovednosť a v oveľa väčšej miere ako doteraz vyvinúť európsky rozmer, pretože vo vedomostnom trojuholníku vzdelávania, výskumu a inovácií im patrí kľúčová funkcia. V cezhraničnej oblasti je potrebné podporovať mnohostrannú spoluprácu v oblasti výskumu. Európe chýbajú aj podniky z oblasti špičkových technológií, ktoré investujú do výskumu a vývoja. **Podniky musia mať k dispozícii stimuly na to, aby viac investovali do výskumu a vývoja a vytvárali produktívne pracovné miesta.**

3.7.2. Vzdelaní pracovníci predovšetkým vo vedecko-technických oblastiach a schopnosť inovácie sú podstatnými prvkami hospodárskej súťaže a predpokladom prosperity. To sa musí spájať s vytvorením produktívnych, vysoko kvalifikovaných a dobre platených pracovných miest. Aj počas krízy sa musí mladým absolventom umožniť nástup do zamestnania s príslušnou kvalifikáciou a perspektívny profesionálny rozvoj.

3.8. **Riešenie otázky klimatických zmien ako kľúčový prvok stratégie po roku 2010 si vyžaduje zmenu v mnohých oblastiach:** Požiadavka energetickej účinnosti a podpora obnoviteľných zdrojov energie, ako aj využívanie odvetvia životného prostredia bude kľúčovým prvkom stratégie po roku 2010. **Obnovená stratégia musí obsahovať akčný plán hospodárstva s nízkymi emisiami CO₂.** EÚ by sa mala teraz, keď bol vytvorený rozsiahly právny rámec pre energetiku a ochranu klímy, sústrediť na praktickú realizáciu. Účinné politické opatrenia by sa mali stať súčasťou integrovaných usmernení, odporúčaní špecifických pre každý členský štát a vnútroštátnych reformných programov budúcej Lisabonskej stratégie.

3.8.1. **EÚ sa musí stať hospodárskym priestorom, ktorý bude efektívne využívať energiu a zdroje:** Politika v oblasti klímy, ktorá trvale znižuje emisie skleníkových plynov a závislosť od fosílnych zdrojov energie a od dovozu energie, musí byť zameraná na trvalú udržateľnosť, teda musí primerane zohľadňovať ekonomické, ekologické a sociálne ciele. Okrem toho je potrebné vyžiť všetky možnosti úspory energie, pričom sa musia využívať miestne, obnoviteľné a regionálne štruktúry. **Zlepšenie efektívnosti využívania energie a zdrojov bude patriť ku kľúčovým prvkom novej stratégie. Ďalším strategickým cieľom EÚ by preto**

malo byť „stať sa ako Spoločenstvo hospodárskym priestorom, ktoré najefektívnejšie využíva energiu a zdroje“. Na dosiahnutie tejto zmeny musí Európa prevziať veľkú zodpovednosť v oblasti znižovania emisií CO₂. **V jednotlivých odvetviach je potrebné v spolupráci s jednotlivými sektormi vytvoriť konkrétne ciele a časové plány.**

3.8.2. **„New Green Deal“:** V rámci takejto novej ekologickej dohody by sa mal využiť potenciál odvetvia životného prostredia ako hybné sily rastu, zamestnanosti a inovácií, Európa by sa mala usilovať dosiahnuť vedúce postavenie v oblasti inovovania ekologických technológií a šetriť výdavkami bez toho, aby sa upustilo od blahobytu, kvality života a celosvetovej konkurencie. V tomto nevyhnutnom inovačnom procese bude mať podstatný význam rozvoj výskumu a technológií a ich pretransformovanie na nové výrobky a služby, ktoré budú uvedené na trh, a tým vytvorenie pracovných miest.

3.9. **Zlepšiť finančnú základňu Lisabonskej stratégie:** Zvládnutie výziev v budúcnosti si vyžaduje nové strategické úvahy o budúcom rozpočte EÚ.

3.9.1. **Reformovať rozpočet EÚ v súlade s Lisabonskou stratégiou:** Všeobecne musí prebehnúť opätovné posúdenie dotovania jednotlivých politík v súlade s Lisabonskou stratégiou a orientovať dotovanie na výskum a konkurencieschopnosť, životné prostredie a klímu, investície do udržateľného využívania energie; produktívne verejné výdavky na zatriktívnenie príslušného miesta pre podniky resp. ich udržanie na mieste, aktívnu politiku trhu práce, zlučiteľnosť pracovného a rodinného života, sociálnu súdržnosť, zabránenie chudobe a tvorbu nových a kvalitných pracovných miest. **V budúcom finančnom rámci na roky 2014 – 2020 by sa mala zohľadniť aj diskusia o reforme rozpočtu EÚ so zreteľom na Lisabonskú stratégiu** ⁽¹³⁾. Účinné uskutočňovanie európskych cieľov tiež vyžaduje, aby do diskusie o financovaní štrukturálnej a kohéznej politiky po roku 2013 bolo zahrnuté zdôraznenie regionálneho rozmeru.

3.9.2. **Skúmať alternatívy k financovaniu zo zdrojov EÚ:** Existujú mnohé cezhraničné problémy, ktoré si vyžadujú posilnenie európskej dimenzie politických opatrení. Je potrebné diskutovať o alternatívnych možnostiach financovania európskych projektov a okrem štrukturálnych presunov a možnostiach úspor aj o perspektívach rozšíreného rozpočtu EÚ. **EHSV navrhuje v tejto súvislosti preskúmať aj možnosti na zavedenie finančných mechanizmov v celej EÚ (vrátane daňových možností).** Tak by bolo napr. možné zastaviť špekulatívne obchody tým, že sa zavedie daň na finančné transakcie. Mala by sa preskúmať aj možnosť zavedenia dane za emisie (*carbon tax*).

3.10. **Posilnenie vonkajšieho rozmeru:** Blahobyt Európy je založený o. i. na jej otvorenosti voči svetu. Pre Európu, ako najväčšiu hospodársku veľmoc na svete, ktorá zastáva prvé miesto vo vývoze a dovoze tovarov a služieb a druhé miesto ako zdroj resp. príjemca zahraničných priamych investícií a ktorá je celosvetovo najväčším poskytovateľom rozvojovej pomoci, je veľmi dôležité, aby posilnila svoju medzinárodnú agendu jasnými a dlhodobými cieľmi. Vzhľadom na nárast nových celosvetových hospodárskych

⁽¹³⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému „Reforma rozpočtu EÚ a spôsoby jeho financovania v budúcnosti“, Ú. v. EÚ C 204, 9.8.2008, s. 113.

mocností a vplyvy medzinárodnej hospodárskej krízy je teraz dôležitejšie než kedykoľvek predtým, aby si EÚ stanovila nový jednotnejší a priebornejší rámec pre svoju vonkajšiu činnosť, aby sa zabezpečilo primerané, oprávnené a udržateľné otvorenie trhu, zvýšili štandardy s normatívnym účinkom na základe príslušných práv, podporoval multilateralizmus, ako aj štruktúrovaný dialóg s vybranými partnermi a vytvoril priestor pokroku výhodný pre obe strany, ktorý zahŕňa aj oblasť Stredozemného mora a Afriku. Za týchto podmienok bude Európa so svojim modelom sociálneho trhového hospodárstva aj v budúcnosti slúžiť pre zvyšok sveta ako vzor, bude sa môcť na medzinárodnej úrovni presadiť predovšetkým v súvislosti s prístupom k trhom a surovinám a súčasne zabezpečiť, že medzinárodné podmienky hospodárskej súťaže budú spravodlivé, že sa trvalo udržateľný rozvoj bude môcť ujať a všetci budú využívať výhody globalizácie.

4. Odporúčania k lisabonským cieľom

4.1. Zachovať ciele a v strednodobom horizonte ich zvýšiť: Napriek novým výzvam a neúspechom spojeným so súčasťou krízou nemôže agenda po roku 2010 doterajšie ciele nechať bez povšimnutia. **EHSV navrhuje nevzdať sa spoločných cieľov súčasnej stratégie, ale zároveň sformulovať ambiciózne ciele prekračujúce tento rámec, ktorých realizácia by mala prebiehať do roku 2015.** Mal by sa napr. zvýšiť podiel investícií do výskumu na 3,5 % HDP (prípadne doplniť o širšie poňatý cieľ pre investície do inovácií) a ďalej zvýšiť ciele vytvorenia väčšieho počtu a kvalitnejších pracovných miest a ciele vzdelávania a odbornej prípravy.

4.2. Pri národných príspevkoch zohľadniť východiskovú situáciu jednotlivých krajín EÚ: Hospodárska výkonnosť krajín EÚ sa značne líši. **EHSV navrhuje tak ako pri pôvodnom stanovovaní kvantitatívnych lisabonských cieľov zohľadniť príslušnú východiskovú situáciu jednotlivých členských krajín a prepočítať a prediskutovať zodpovedajúce ambiciózne národné príspevky k usmerneniam stratégie na základe EÚ-27.**

4.3. Znovu zaviesť aj kvalitatívne ciele: Okrem toho by budúca agenda mala obsahovať aj sledovanie tých kvalitatívnych cieľov, ktoré sa v rámci obnovenia Lisabonskej stratégie v posledných rokoch vo veľkej miere stratili zo zreteľa (napr. ukazovatele z Laeken na hodnotenie vytvárania kvalitných pracovných miest) ⁽¹⁴⁾.

4.4. Stanoviť nové ciele, najmä tam, kde sú jednoznačné nedostatky: Navyše by sa v rámci integrovaných usmernení mali stanoviť nové, resp. konkrétne ciele najmä v tých oblastiach, v ktorých bol zaznamenaný malý pokrok, resp. sa objavili tienisté stránky minulej reformnej politiky. **EHSV preto navrhuje vlastné usmernenia s merateľnými cieľmi v oblasti rovnosti medzi mužmi a ženami, boja proti pracovným pomerom s nedostatočným sociálnym zabezpečením, prechodu na hospodárstvo s nízkymi emisiami CO₂, boja proti chudobe (aj zamestnaných ľudí), ako aj v oblasti predchádzania sociálnemu vylúčeniu (napr. primeraná podpora v prípade straty**

zamestnania resp. pracovnej neschopnosti a prístupu k verejným službám.

5. Odporúčania k správe a riadeniu

5.1. Posilnenie úlohy európskych inštitúcií: Nová stratégia potrebuje väčšie nasadenie. **Posilnenie úlohy európskych inštitúcií má v súčasnej kríze osobitný význam.** Od vykonania úpravy Lisabonskej stratégie v roku 2005 rozvíja Komisia svoju činnosť oveľa viditeľnejšie, predovšetkým v oblasti zverejňovania a distribúcie usmernení špecifických pre jednotlivé krajiny, ako aj v oblasti príkladov osvedčených postupov. Bola požadovaná verejná diskusia v Rade s cieľom udržať celý proces v chode. V obnovennej stratégii by sa tieto aspekty mali prehĺbiť a rozšíriť. Komisia a členské štáty by mali prostredníctvom využívania elektronických komunikačných prostriedkov podniknúť nové kroky na zlepšenie uplatňovania a podporu cezhraničnej výmeny osvedčených postupov. Je však potrebné, aby pre tieto metódy členské štáty dostali primeraný európsky rámec, ktorý im umožní dosiahnuť ciele Spoločenstva. Prípadne by sa mali preskúmať nové, inovatívne nástroje.

5.2. Zvýšiť účinnosť otvorenej metódy koordinácie v členských štátoch: Tento prístup bude ako „metodická chrbtová kosť“ Lisabonskej stratégie stanovený v reformnou zmluvou EÚ aj pre ďalšie oblasti. Podľa názoru EHSV Achillovou päťou otvorenej metódy koordinácie je, okrem toho, že je občanom málo známa, najmä jej nedostatočná účinnosť na vnútroštátnej úrovni. Preto je rozhodujúce, aby sa na ciele nepozeralo ako na „body na zozname želaní“, ako často doteraz, ale ako na konkrétne politické záväzky. **Tu by sa mali nájsť spôsoby a nástroje na zvýšenie záväznosti a vytvorenie silnejších stimulov pre členské štáty, aby účinnejšie plnili svoje cieľové záväzky.** V záujme zabezpečenia rovnováhy by do implementácie novej stratégie mali byť vo väčšej miere zapojení nielen ministri hospodárstva a financií, ale aj iní ministri, v prvom rade ministri práce a sociálnych vecí. EHSV okrem toho navrhuje zvýšiť informovanosť o úlohe európskych sociálnych partnerov, napr. štandardným pripojením výsledkov tripartitného makroekonomického dialógu k záverom európskeho summitu.

5.3. Monitorovanie lisabonských cieľov prostredníctvom hospodárskych a sociálnych rád (HSR) v členských štátoch: V rámci príslušných konzultačných postupov a právomocí sociálnych partnerov v jednotlivých členských štátoch by sa mala naďalej posilňovať osobitná úloha národných hospodárskych a sociálnych rád alebo podobných organizácií občianskej spoločnosti ⁽¹⁵⁾. Príslušné správy, ktoré by mali vypracovať HSR, by mali obsahovať analýzy relevantnej realizácie lisabonských cieľov. Týmto analýzami by sa mali zaoberať vlády a európske inštitúcie a prijímať zodpovedajúce závery. **HSR a organizácie občianskej spoločnosti by v tejto súvislosti mohli pozyvať zástupcov Komisie, aby diskutovali o vnútroštátnom kontexte. Národné HSR by ďalej mali byť zapojené do každoročného kola konzultácií Komisie.** Zachovanie výmeny názorov medzi EHSV a HSR jednotlivých krajín na národné reformné plány a lisabonskú agendu a výmeny skúseností s nimi, majú v tejto súvislosti osobitný význam.

⁽¹⁴⁾ Pozri oznámenie Komisie KOM(2001) 313 v konečnom znení o politike zamestnanosti a sociálnej politike: koncepcii pre investície do kvality.

⁽¹⁵⁾ EHSV podotýka, že sa žiadnym spôsobom nemieša do existujúcich konzultačných postupov, právomocí a legitimacy sociálnych partnerov v jednotlivých členských štátoch.

5.4. Vyššia legitimita prostredníctvom lepšieho zapojenia občianskej spoločnosti a posilnenie regionálneho rozmeru:

EHSV vždy poukazoval na to, že lepšie uplatňovanie Lisabonskej stratégie môže byť zabezpečené len vtedy, keď okrem toho, že európske inštitúcie prevezmú plnú zodpovednosť, sa predovšetkým aj vo veľkej miere zohľadňujú všetky záujmy spoločnosti a prebieha užšia spolupráca medzi vládou, sociálnymi partnermi a občianskou spoločnosťou na národnej a európskej úrovni, ale aj na miestnej a regionálnej úrovni v členských štátoch ⁽¹⁶⁾:

- **Národní koordinátori Lisabonskej stratégie by počas vypracúvania, uskutočňovania a hodnotenia národných reformných programov mali systematicky spolupracovať so všetkými zúčastnenými stranami.**
- **Sú nevyhnutné aj ďalšie kroky na to, aby sa v rámci príslušných konzultačných postupov a právomocí sociálnych partnerov podporil existujúci dialóg v členských štátoch. Je to dialóg, na ktorom sa zúčastňujú aj národné HSR a do ktorého sa prípadne môžu zapojiť aj iné zainteresované subjekty občianskej spoločnosti (mimovládne organizácie, organizácie sociálneho hospodárstva atď.), ako aj zástupcovia vysokých škôl alebo skupiny odborníkov.**

- **Každý lisabonský cyklus by sa mohol uzavrieť konferenciou, na ktorej by sa zúčastnili zainteresované strany a organizácie občianskej spoločnosti, aby vyhodnotili úspechy i nedostatky.**
- **Musia sa odstrániť štrukturálne prekážky, ktoré bránia účinnému zapojeniu národných parlamentov a skutočnému dialógu so sociálnymi partnermi a organizáciami občianskej spoločnosti.** K tomu patrí napr. aj to, aby na vypracovanie národných reformných plánov neboli stanovované príliš krátke lehoty, ako sa to už stalo pravidlom pri vypracúvaní programov v letných mesiacoch, či aby za kontaktné osoby zodpovedné za Lisabonskú stratégiu neboli vymenúvaní ľudia, ktorým sociálny dialóg veľa nehovorí.
- **Vlády členských štátov by mali intenzívnejšie informovať o výsledkoch občianskeho a sociálneho dialógu v súvislosti s lisabonskými cieľmi.**
- **Na zabezpečenie komplexného prístupu k územnej, sociálnej a hospodárskej súdržnosti je potrebné v plnej miere uplatňovať partnerské zásady štrukturálnych fondov v členských štátoch EÚ a viac využívať nástroje otvorenej metódy koordinácie aj v tejto oblasti.**

V Bruseli 4. novembra 2009

Predseďa
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

⁽¹⁶⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému „Účinné riadenie obnovenej Lisabonskej stratégie“, Ú. v. EÚ C 175, 28.7.2009, s. 13.